

Личностно развитие

Информирай се и се възползвай от своите права като европейски гражданин

Годината, посветена на гражданите на Европа-2013 в нашата страна бе официално открита на 1 април в Художествената галерия в София. Много важно е българите да могат да се възползват от всички права като граждани на Европейския съюз (ЕС), включително и от правото на свободно движение на хора с цел заетост в рамките на европейския трудов пазар. Виждането, че всички хора имат права просто като човешки същества и в този смисъл тези права се мислят за "естествени", природно обусловени, се появява като идея още в древна Гърция. По-късно се развива в „Първия трактат за управлението“, създаден от англичанина Джон Лок, в който той пише: „Божият естествен закон повелява: че никой не трябва да застрашава живота, здравето, свободата и собствеността на другия”.

По този така важен въпрос в рамките на ЕС са изградени правила, основаващи се на равенство, достойнство и зачитане и е необходимо обществеността не само да се запознае с тях, но и да се възползва пълноценно от правата си.

В словото си министър Костадинова - националният координатор на инициативата, каза: „Мобилността на работниците в рамките на общия европейски пазар допринася за създаването на добавена стойност за икономиките на съответните държави. Свободното движение на хора с цел заетост в рамките на ЕС е сред приоритетите в дейността на Министерството на труда и социалната политика. Гражданите трябва да бъдат информирани какви са правата им, когато пребивават в друга държава-членка, независимо дали са там като студенти, работници, търсещи работа лица, предприемачи, потребители, пенсионери, пътници или туристи. ЕС е общност на ценности като достойнство, равенство и обусловени права, и ние трябва да се възползваме от тях и да участваме активно като граждани.”

Мотото на стартиралата кампания е „Важна е Европа, важен си ти. Участвай в дебата!”, което само по себе си подканя гражданите към активност и пълноценно включване в живота в общността, проява на отговорност както от страна на гражданите ѝ, така и от страна на работодателите в нея фирми и предприятия.

МТСП ще реализира информационни кампании за свободното движение на български работници в ЕС за равните възможности и равното третиране на гражданите и за правото на достъп до правна и социална закрила. Основните параметри, върху които ще бъде изградена информационната кампания са: познаване на правата като граждани на държава-членка на ЕС и пълноценното възползване от тях.

По този повод е издаден и гид на службите на ЕС за информация и съдействие, който обхваща всички групи като работници, студенти, потребители, предприятия, туристи и др.

Създаден е Информационен център Europe Direct, който дава безплатни отговори на общи въпроси на всички официални езици на ЕС. Българските граждани трябва да са наясно, че ако изпратят жалба, молба или писмо до ЕС, написано на родния им език, те ще получат отговор именно на него. Също така този център предоставя информация за ЕС както като цяло, така и за конкретни политики, данни за контакти с организации, практически съвети по въпроси, вариращи от начина на подаване на жалба, до начините на признаване на придобити квалификации. В рамките на този гид могат да се открият и много други полезни информации като Служба за ориентиране на гражданите, където се предоставя конкретно и индивидуално разработена

информация относно техните права, съгласно правилата на единния пазар. Що се отнася до фирмите, те могат да се възползват от безплатното разрешаване на проблеми свързани с правилата на вътрешния пазар. Мрежата Enterprise Europe е създадена в подкрепа на бизнеса и е служба за обслужване "на едно гише" за европейски предприятия и по-специално за малки и средни такива.

Интересна за българите е и мрежата от обществени служби по заетостта - EURES. Тя предоставя информационни и консултантски услуги по набиране на персонал в страните от общността.

Eurodesk е мрежата, ориентирана към младите граждани, а EURAXESS Services - към изследователите, които желаят да живеят и работят в други европейски държави.

Друго полезно информационно четиво е "Вашата Европа, вашите права", което представлява сбито практическо ръководство за граждани и предприятия относно техните права и възможности в рамките на единния пазар на ЕС. Тук ще откриете информация, свързана не само с възможността да работите в чужбина, но и такава за признаване на квалификацията ви, плащане на данъци, достъп до социални услуги, медицинска помощ, учене в чужбина и пр.

Добре би било да бъдем в крак с времето и да се възползваме от широкия кръг от възможности. За тази цел е необходимо да сме информирани и активни във вземането на решения в европейската общност.

Галина Горанова

Европа за гражданите

Годината, посветена на гражданите на Европа-2013 в нашата страна бе официално открита на 1 април. Много важно е българите да могат да се възползват от всички права като граждани на Европейския съюз (ЕС), включително и от правото на свободно движение на хора с цел заетост в рамките на европейския трудов пазар. Според министър Костадинова, националният координатор на инициативата сподели: „Мобилността на работниците в рамките на общия европейски пазар допринася за създаването на добавена стойност за икономиките на съответните държави. Свободното движение на хора с цел заетост в рамките на ЕС е сред приоритетите в дейността на Министерството на труда и социалната политика. Гражданите трябва да бъдат информирани какви са правата им, когато пребивават в друга държава - членка, независимо дали са там като студенти, работници, търсещи работа лица, предприемачи, потребители, пенсионери, пътници или туристи”. Мотото на кампанията е „Важна е Европа, важен си ти. Участвай в дебата!”.

МТСП ще реализира информационни кампании за свободното движение на български работници в ЕС, за равните възможности и равното третиране на гражданите и за правото на достъп до социална закрила.

Основните параметри, върху които ще бъде изградена информационната кампания са познаване на правата като граждани на държава - членка на ЕС и пълноценното възползване от тях.

По този повод е издаден и гид на службите на ЕС за информация и съдействие, който обхваща всички групи като работници, студенти, потребители, предприятия, туристи и др. Изграден е Информационен център Europe Direct, който дава безплатни отговори на общи въпроси на всички официални езици на ЕС. Българските граждани трябва да са наясно, че ако изпратят жалба, молба или писмо до ЕС, написано на родния ни език, те ще получат отговор на български език. Също така този център предоставя информация за ЕС както като цяло така и за конкретни политики, данни за контакти с организации, практически съвети по въпроси, вариращи от начина на подаване на жалба до начините на признаване на придобити квалификации. В рамките на този гид могат да се открият и много други полезни информации, като Служба за ориентиране на гражданите, където се предоставя конкретно и индивидуално разработена информация относно техните права, съгласно правилата на единния пазар. Що се отнася до фирмите, те могат да се възползват от безплатното разрешаване на проблеми, свързани с правилата на вътрешния пазар.

Таня Йовева

Агенцията за хора с увреждания разполага с единна информационна система

Агенцията за хората с увреждания представи дълго чакания електронен регистър. Създаването стана възможно благодарение на Оперативната програма за „Развитие на човешките ресурси”.

Информационната електронна система ще даде възможност за обмен на данни за хората с увреждания между информационни бази, функциониращи към различни държавни институции.

Системата отговаря на изискванията на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания и Закона за интеграция на хората с увреждания и по-специално чл. 31 от нея, който е изпълнен. Информационният продукт за хората с увреждания може да бъде пуснат в режим на тестване и набиране на информация през май. „Успяхме да спестим около 140 000 лева и считам, че да направим електронно правителство няма да се окаже толкова скъпо”, сподели Минчо Коралски на пресконференцията в МТСП. За тази цел има сключени договори със 17 ведомства. Тя ще заработи реално в момента, в който в нея се натрупат данни от регистрите на Националния осигурителен институт, Националната експертна лекарска комисия, Агенцията за социално подпомагане, Агенцията по заетостта, Националната агенция за приходите и др. Според Минчо Коралски това ще отнеме около половин година.

Целта е системата да спомогне формирането и координирането на държавната политика за хората с увреждания. Това ще подпомогне работата на местната власт и неправителствения сектор при формирането на политики

Георги Георгиев, представляващ организацията, която е изпълнила обществената поръчка по проекта за единна информационна система за хората с увреждания, направи кратка презентация на продукта и добави, че данните в системата са два вида – лицеви и статистически.

„Основна част на системата е възможността за правене на различни справки и анализи, които могат да бъдат конфигурирани впоследствие, да се разглеждат динамично. Когато има налична информация за адресите на хората, е възможно да се получи и информация за броя им в дадено населено място, а от своя страна тази информация ще даде възможност за последващи действия от страна на държавата. Системата е разработена така, че ще е лесно достъпна за всеки, а личните данни на гражданите с увреждания ще бъдат защитени от посегателства.”

Минчо Коралски уточни, че по данни на НСИ с увреждане са 350 000 човека в трудоспособна възраст, от които едва 10% работят, това е официалната статистика, но нуждаещите се от работа хора с увреждания са много повече.

Системата ще поддържа публичен портал с информация за работодатели, достъпна среда, проекти и услуги на АХУ. Освен регистър на хората с увреждания, тя ще съдържа също и статистически данни, информация по държавни политики и проекти.

За работа с нея ще бъдат обучени 132 души.

Не мога да отмина изказването и на зам.-министър Шалапотова, която съвсем емоционално сподели: „Много негативни са нагласите на обществото. Все още то трудно приема децата и възрастните хора с увреждания. Колко хора безусловно приемат в техния квартал да бъде построено защитено жилище? Колко от нас виждат до себе си в градския транспорт, на работното място или на концерти хора с увреждания, колко родители на деца с увреждания получават „съвет” да оставят детето си на грижите на държавата?” Пред всички журналисти тя искаше да каже, че ние трябва да се замислим върху поведението си и да го променим спрямо тези хора.

Таня Йочева

ВЪЗМОЖНОСТИ ЗА ПРИЛАГАНЕ НА ГЪВКАВИ ФОРМИ НА ЗАЕТОСТ

Центърът за икономическо развитие проведе интересна конференция за прилагане на гъвкавите форми на заетост. Направени бяха изводи в изследванията в България и Естония по отношение на добрите практики в тази област. Много изказвания бяха направени за гъвкавата заетост, за постоянните и временни договори, за сигурността на пазара на труда. Но по-важното е, че и у нас вече се приема дистанционната форма на работа. Доказва се, че прилагането на гъвкавите форми на заетост трябва да бъде взаимноизгодно и за двете страни и да гарантира постигането на по-добри бизнес резултати.

Компаниите се нуждаят от гъвкавост и адативност към промените, свързани с глобализацията и произтичащото от нея реструктуриране. От своя страна, работната сила се нуждае от гъвкавост в рамките на „жизнения си цикъл”, не само да може да съвместява личния и семейния с професионалния си живот, но и да има възможност за оставане по-дълго на пазара на труда с оглед гарантиране професионалната и териториалната мобилност.

Работата от разстояние (на англ. ез. „telework”) придобива все по-нарастващо значение в съвременната национална и глобална икономика. Тя представлява обект на засилен интерес от страна на учени, специалисти и преподаватели. Това са хора, които не са наети на работа и търсят възможности за доходи и за развитие, но трябва да бъдат висококвалифицирани и да им бъде гласувано доверие от страна на работодателите.

Според последния Доклад за глобалната конкурентоспособност на Световния икономически форум, Давос (СИФ), България прави сериозен напредък и се придвижва от 74-то до 62-ро място в годишната класация.

Работата от разстояние оптимизира работния процес, води до по-голяма рентабилност и ефективност на труда чрез съкращаване на разходи, удължено работно време и възможности за привличане на висококвалифицирани служители. От друга страна има по-малко отсъствия поради болест, по-висок дух на персонала, по-добър баланс между работа и живот, повишена удовлетвореност на клиенти и възможност работодателя да реагира по-ефективно и адекватно на променящата се пазарна среда. Служителите съчетават работата си с други ангажименти и дейности около личния си живот. Това се отнася най-вече за тези, които са млади или имат деца с увреждания, или се грижат за възрастни роднини.

Единствените недостатъци от работата на разстояние са липсата на правна регламентация в местното трудово и данъчно законодателство, проблеми при поддръжка на технологиите, затруднен контрол върху служителите, проблеми със сигурността на фирмената информация, намаляване комуникацията между служителите и, за съжаление, се проявяват понякога депресии и други заболявания. Никак не е без значение, че и самите ръководства нямат желание за въвеждане на дистанционната работа в учрежденията и фирмите.

За това работно място са необходими компютър, добра интернет връзка и мобилен телефон. Тази форма на гъвкава трудова заетост включва дейности в сферата на науката, медиите, счетоводството, консултацията и други творчески ориентирани дейности, не изискващи традиционна статичност. Що се отнася до различни сектори на икономиката, значително по-висок е процентът на използване на дистанционната работа в сектора на недвижимите имоти, финансовото посредничество и образованието.

Тази форма на работа е сравнително нова. Според статистиката у нас преобладава заетостта на постоянен трудов договор. Опитът на Естония при работа от разстояние е много положителен и може да бъде пример за добри практики. По-често тази работа от разстояние се отнася за мениджъри (18.9%), хора от свободните професии (12.7%), технически и приложни специалисти (7.5%). Процентът на мобилните служители се увеличава почти пет пъти в Чехия и повече от два пъти в Белгия, Дания, Латвия, докато дистанционната работа в Кипър, Люксембург, Португалия и Румъния бележи низходяща тенденция.

България също има ниски нива на дистанционна заетост, защото тя все още не е много популярна. Към настоящия момент няма официални данни за броя на работещите от разстояние, тъй като тази форма на трудова заетост е регламентирана през 2010 г. в българското трудово законодателство. Но, както

представителите на работодателите, така и работниците имат нагласата за по-широко прилагане на гъвкавите форми на заетост.

По-доброто и ефективно използване на трудовия потенциал благоприятства възстановяването и поддържането на висок темп на икономически растеж. Тази форма на заетост от разстояние заслужава повече внимание най-вече за хората с увреждания, които могат безпрепятствено да извършват своите дейности, без да се притесняват как ще се доберат до работното място. Да се надяваме, че повече фирми и учреждения ще проявят интерес и ще намират начини за назначаване на квалифицирани хора на работа от разстояние.

От редакцията

МТСП представи пред журналисти новото си ръководство

Силно впечатление направиха промените в министерството. Трима нови заместник-министри, изключително интелигентни и добри специалисти по ресорите си, които само за кратко време успяха да разберат кои ще бъдат приоритетите, по които ще работят. Министър Деяна Костадинова си е поставила за цел да работи по пет приоритета.

Кабинетът предлага част от средствата да отидат за подкрепа на безработните – както за субсидирана заетост, така и за наемане и стартиране на самостоятелен бизнес на тези с по-висока професионална квалификация.

Тримата заместник-министри са Ваня Стойнева, която отговаря за ОП „Развитие на човешките ресурси”, Иванка Шалапатова, в чийто ресор попадат Държавната агенция за закрила на детето, Агенцията за социално подпомагане и Агенцията за хора с увреждания, и Петър Стоянов, който поема политиките по заетостта, доходите и общественото осигуряване. Началник на кабинета е Драгомир Желязков.

МТСП ще предложи със следващия Закон за бюджета да бъде разширен кръгът от хора, които имат право на енергийно подпомагане. „Това действително е една от мерките, които лансирахме в минималния пакет. Наясно сме с проблема, пред който ще бъдат изправени част от пенсионерите след индексирани на техните пенсии от 1 април т.г. Не се отказваме от идеята. Въпросът е тя да бъде структурирана коректно по отношение на следващото правителство – да не му оставим финансово необезпечени задължения”, заяви министър Костадинова. Ето защо служебният кабинет ще осигури финансово изплащането на еднократна помощ в рамките на следващия отоплителен сезон. „Тази сума ще бъде заложена още сега в бюджета”, увери министър Костадинова.

Осигуряването на стабилност в работата на институциите с акцент Оперативна програма „Развитие на човешките ресурси” (ОПРЧР) и ограничаването на риска от загуба на средства са също сред важните задачи. Останалите приоритетни дейности са надграждането на мерките за ограничаване на ръста на безработицата, публичността и прозрачността в дейността на МТСП и участието на гражданите във формирането на политики чрез създаване на Обществени съвет към МТСП.

Заместник-министър Ваня Стойнева очерта две основни задачи в работата си: „На първо място трябва да се гарантира стабилността на системата, която е изградена за управление на европейските фондове в МТСП и работата на ОП РЧР. Това на практика означава да не се допуска закъснение в разплащанията, а ако има такива, те да бъдат наваксани и по този начин да се намали рискът от загуба на средства”, подчерта заместник-министър Стойнева.

Втората ѝ задача е подготовката за следващия програмен период от оперативната програма. „Вече имаме първи вариант на бъдещата оперативна програма, който ще бъде представен на обществено обсъждане в началото на април. Моята задача ще бъде в началото на май да има завършен вариант на оперативната програма в периода 2014-2020 г.”, уточни тя.

582 млн. лева трябва да бъдат усвоени до края на годината, за да няма риск от загуба на средства по ОПРЧР. Това са данни на МТСП към 25 март 2013 г. „Сумата обаче всекидневно намалява, защото краят на 2012 г. и до средата на 2013 г. е пиков период в отчитане на разходите по европейски програми”, коментира Стойнева.

За март 2013 г. одобрените плащания на агенцията възлизат на около 40 млн. лева.

„Забавянията в плащанията са основно по три схеми към доставчици на обучения и работодатели, наели младежи на работа”, каза заместник-министър Стойнева.

Заместник-министър Стойнева увери, че тези суми ще бъдат платени до средата на април т.г.

Поетапно до края на май ще се наваксат забавените плащания по програмата за младежката заетост. Нейният бюджет е 35 милиона лева. От тях 10 милиона лв. са платени, забавените плащания са 2,5 млн. лева.

„Моята първа цел е да запазя темпа на изпълнение на реформата по деинституционализация на децата от социалните домове”, съобщи заместник-министър Иванка Шалапатова. „Очакваме до края на годината да бъдат разкрити 77 услуги в 35 общини по проект „Детство за всички”, уточни тя.

По проекта за насърчаване на приемната грижа „И аз имам семейство” са одобрени 394 семейства, а 338 деца живеят в тях. „От тези деца 154 са на възраст до 3 години”, подчерта Шалапатова. Тя акцентира и върху реализацията на Проекта за социално включване и важноста му за децата до 7-годишна възраст. В рамките на този проект до края на годината се очаква да се разкрийт 1452 места в ясли и детски градини.

Приоритет на МТСП ще бъде и навременното изплащане на социалните помощи, увери заместник-министър Шалапатова. Тя поясни, че успоредно с това продължава разкриването на нови социални услуги за деца и семейства. „От началото на година са разкрити нови 13 услуги, като целта е администрацията да бъде гъвкава и в синхрон с потребностите на децата”, подчерта Шалапатова.

„В сътрудничество с Агенцията за хората с увреждания в рамките на държавната субсидия се очаква за заетост на хората със специфични потребности да бъдат осигурени над 1.7 млн. лева. Има средства и за самостоятелна стопанска дейност, като към днешна дата функционират 130 социални предприятия”, съобщи заместник-министър Шалапатова. Тя подчерта, че 95% от субсидираните проекти за стопанска дейност са устойчиви във времето.

„Акцент в областта на политиките на пазара на труда ще бъде изместеният фокус от растеж към развитие за качествена промяна на пазара на труда. В тази връзка моята цел ще бъде пряко обвързване на политиките на МТСП в сферата на заетостта с дейността на колегите от Министерство на икономиката, енергетиката и туризма”. С тези думи заместник-министър Петър Стоянов очерта основния приоритет в работата си. Той подчерта, че сътрудничеството на МТСП ще бъде насочено главно към частния сектор, където се създават реални работни места.

„Като друг приоритет в политиките за заетост бих посочил младежката заетост и проблема с безработицата при младите хора”, каза още заместник-министър Стоянов. Той посочи като сериозен проблем невъзможността за бърза реализация на голяма част от младежите след излизане от образователната система.

„Чрез Агенцията по заетостта (АЗ) ще се осъществява мониторинг върху индикациите за масови съкращения. Целта е да се действа навреме, а не пост фактум”, подчерта заместник-министър Стоянов.

Той се позова на данни от АЗ, според които през 2012 г. около 236 000 безработни са започнали работа, като 152 000 от тях са в реалната икономика. Около 50 000 са били наети по ОП РЧР и около 30 000 - по други програми за заетост на МТСП.

Към февруари заявените работни места на пазара на труда са 15 738, като 10 738 са на първичния пазар на труда, а малко под 4000 са по ОП РЧР. Работа са започнали общо 17 245 човека, като 12 000 от тях - в реалния сектор.

Хората с увреждания в Пловдив искат да са пълноценни граждани

На 21 март в Клуб Тотал Спорт бе представена книгата “Европа за хората – достойният труд на достойните хора”. Премиерата успешно се състоя и в София, Бургас и Плевен, но тук се получи нещо много приятно и ползотворно.

В уютната зала се бяха събрали не само представители от неправителствени организации, но и заинтересовани хора от Районната библиотека, Бюрата по труда и общественици. Присъстващите с интерес разказаха за опита си в своята работа.

В Пловдив поне двама бизнесмени с увредено зрение работят активно и са успели да назначат по десет души на работа.

Зорка Иванова от бюро по труда „Родопи” сподели как по 10-15 години хората се разписват в бюрото по труда и търпеливо чакат някой да ги наеме на работа. Трябва нещо да се случи, за да бъдат приети тези хора от обществото такива каквито са.

Въпреки тежките си увреждания две момичета са били наети временно на работа и са пътували всеки ден, но са имали самочувствие и желание да работят в областта на екологията. Самата тя е започнала работа в БТ през деведесетте години и е била от „другата страна на барикадата”. През 2006 г. се разболява и благодарение на доброто отношение от страна на колегите ѝ, тя се връща отново на работа и се опитва със свръхсили да бъде предишната Зорка. Започва упорито да помага на хората с увреждания и да им търси подходяща работа. Истината е, че едва когато Агенцията за хора с увреждания направи картотеката ще се види какво точно е необходимо да се постигне, за да могат хората да живеят достойно и да имат работа в различните райони на страната.

Представители на районната библиотека „Иван Вазов” споделиха, че имат желание да работят с районната организация на хората с увреждания. Те работят по различни европейски и американски програми, чрез които се опитват да създадат необходимите условия за достъпност за хората с увреждания. Но и сега те са добре дошли: могат да четат различни книги с подходящи устройства. Оказва им се необходимата помощ при търсене и намиране на документи и други.

Стана ясно, че в Пловдив има добър рехабилитационен център за възрастни. Той разполага с различни спортни уреди и четири игрища, където хората могат също да го използват.

Тази среща с обществеността на Пловдив беше полезна, защото се потърсиха възможностите за активизиране на хората с увреждания на пазара на труда и за приобщаване им към обществото и различните прояви в града.

Таня Йочева

Таня Йочева с премиерната ѝ книга – за уроците, които незрящите хора ни дават

Няма да видите шумни реклами за тази книга. Нито премиера, заради която медиите да се надпреварват за интервюта с автора, а сутрешните телевизионни блокове – за гостуване в ефир. Ако не беше евро-програма, по която да спечели проект за публикуване, съдържанието ѝ дори може би щеше да остане невидимо. Като света... за незрящите.

В арт пространството на Клуб Тотал Спорт в Пловдив 100 % незрящият журналист Таня Йочева пристига с книжката си “Достоен труд за достойни хора” на ръба на началния час на премиерата в предпоследния ден на изминалата седмица. Вече я чакат близо 30 души – повечето незрящи мъже и жени с придружители. Част от

тях, оказва се, я познават. Други, които я срещат за първи път, не могат да се разделят с нея дълго след представянето.

Аз съм от Нова Загора, бях първата ученичка, която завърши реално училище. По това време незрящите учеха във вечерни училища. Работех като журналист след висшето си образование в Софийския си университет. Не спирам да пиша, защото зная, че го правя добре, а хората като мен имат нужда от самочувствие... Това е краткото ѝ представяне. Прави го едва след като от публиката я подканят да разкаже за себе си. Предпочита повече да говори за онези незрящи мъже и жени, за които е разказала в книгката си. Това са цяла плеяда хора, които животът на тъмно не е направил хленчещи жертви, а успешни професионалисти. Когато Таня разказва за тях, гласът ѝ се оживява. Ако не я спреш, може да говори с часове. Кое я е лишило от злоба към света, който не вижда, аз, зрящата ѝ колежка, не мога да разбера. Познавам я от 2012-та, когато един летен уикенд ни събра в Хисаря, а въздухът бе натезал от журналистически разговори за обща кампания на гилдията в помощ на репортера от БНТ Валя Крушкина, болна от рак... Няма нищо случайно в живота, каза ми Таня Йочева тогава. Повтаря същото на премиерата си сега. Какво, което за мен оставаше и тогава, и в този момент мрак, а тя виждаше – не попитах. Слушам дискусиата, която при подобни премиери рядко върви толкова емоционално, колкото този път.

Аз съм първият регистриран незрящ в Бюро по труда – казва възрастен мъж. Преди години чиновникът от Бюрото му се обадил ентузиазирани, за да му каже, че му е намерил работа. Оказало се, че говори за позицията нощен пазач. Не ща, казах му. Аз искам да съм авиатор – обяснява, че му отвърнал мъжът. Залата се размива и ръкопляска. Убийствена автоирония. Вероятно без нея първият регостриран в Бюро по труда незрящ не би оцелял в този свят.

Ако нямаш подкрепа от средата, в която искаш да се реализираш, не можеш да успееш. Аз самата нямаше да мога, когато се оказах от другата страна след сериозна контузия – допълва Зорка Иванова. Приспособила се чак на 6 месец след като се върнала на работа като социален посредник към Община Родопи. Сега е щастлива, че може да помага на хора с различни проблеми. Момче с епилепсия, например, вече 10 години работи успешно в дърводелски цех и работодателят му е много доволен от него – разказва Зорка. В две селски кметства – Белащица и Брестовица – наскоро взели на работа други двама души с увреждания. Но трябва да се знае, че има хора, които 10, 12, 15 години чакат за работа и няма кой да ги наеме. Защото не сме толерантни – обобщава. Изпуснатото в емоционалната ѝ реч съпоставяне ненормални-нормални взривява малкото общество.

Кой е ненормален? Пита мъж от другата редица на пространството, разделено от стъклена пътека, под която прозират речни камъни от Чаа. Щом в Министерството ни питат как да ни решат проблемите и очевидно не ги решават вече толкова години, значи те се развиват бавно, нещо като бавноразвиващи се – заключава с безпогрешна логика. Пляскат му.

След което красива дама става и с осанка на вродена благородничка се представя. Даниела Денчева, преподавател по поп и джаз пеене в един пловдивски арт център, на чиято собственичка благодари за поканата и доверието. Говори за самочувствието, което незрящите не трябва да губят и за това, че няма нищо по-нормално на света от това да ги приемат за нормални. В края на дискусиата взема микрофона и гласът ѝ прокънтява в бившия тютюнев склад, където вече 10 години се помещава Клуб Тотал Спорт с уникалното пространство, оградено от червена тухла на първия си етаж.

Тук е много уютно, усещам невероятна атмосфера – ми казва след като и последният човек си е тръгнал Таня Йочева. Уморена е. Но продължава да мисли за следващ проект. Какво ще кажеш да направим филмчета за всички тези успешни хора, пита ме. И някак си – ей така, от тъмата на подсъзнателното – ми става ясно, че не е било случайно запознанството ни. Ще ги направим, казвам.

Някой ден.

Защото ние, зрящите, все някога трябва да започнем да мислим за видимия и невидимия свят. И да не се страхуваме от уроците, които ни предстои да научим...

Екатерина Костова

ВРЕМЕ Е ДА СЕ ПОДХОЖДА ОТГОВОРНО ПРИ РАЗДАВАНЕТО НА БЮДЖЕТНИ И ЕВРОПЕЙСКИ СРЕДСТВА

Наскоро ми попадна материал за работата на една национално представена организация, одобрена на последното заседание на Министерски съвет от бившето правителство. Фактите бяха много впечатляващи и едновременно с това смущаващи. Разглеждания период беше за 2009-2010 г. Как биха изглеждали те за последните две години, е трудно да се предвиди. В него се казва как безцеремонно ръководителите им си позволяват да използват отпуснатите от държавата средства за собствени облаги. От публикувания документ е видно, че началниците пътуват в чужбина по повод „свои заседания“, които би трябвало да се провеждат в България, както и по други причини, облагодетелстващи техните лични интереси. В материала се казва, че организацията се използва като бащиния и дори ръководителите ѝ редовно се самонаграждават.

Вярно е, че нашата държава е обедняла до краен предел, че хората живеят с ниски доходи, но това не пречи на ръководители на организации и кооперации да увеличават двойно и тройно своите заплати и да пътуват по света на „служебни екскурзии“. В същото време обема на работа намалява, което рефлектира негативно върху заплащането на редовия персонал. С контролиращите ги органи, те действат на принципа „аз на вас – вие на нас“.

Например - оказва се, че ръководителите на НПК на слепите са си позволили монтирането на скъпоструващо съоръжение, с което денонощно да следят и контролират работещите в кооперацията, дори и от домовете си. От какво ли се страхуват толкова много тези началници, че упражняват денонощен контрол върху подчинените си, и дали това не е в разрез със законодателството и човешкия морал?

В същото време осигуряването на елементарни битови условия за работещите липсват, а от публикуваните документи се разбира, че ръководителите им са се стимулирали допълнително за несвършената работа с главозамайващи суми.

Повечето от национално представените организации изразходват средствата си не по предназначение, а буквално за собствени облаги. Познавам такъв ръководител, който дори си е построил хотел, а той самият се бие в гърдите, че помага на хората с увреждания. Така е при ромите – отпускат се милиони Европейски средства, но на самите роми не им става по-добре.

Бившият министър по Европейските въпроси – Томислав Дончев много сериозно се зае да помогне на неправителствените организации и да промени работата им към по-добро. За съжаление това не се случи, както много други добри неща в държавата ни, защото не се довеждат до край. По принцип съм оптимист и вярвам, че промени ще настъпят. Хората вече не желаят да търпят безотговорността на чиновници и политици, които по непонятни причини си мислят, че щом са заели някакъв пост, той ще е за вечни времена. Необходимо е Сметната палата да не се спира пред това, че определени организации са със социална насоченост, а да извършва сериозни проверки, за да знаят ръководителите им, че рано или късно всичко излиза наяве, тъй като в тази държава има контрол и ще продължава да има. Искане ми се да вярвам, че в бъдеще няма да се злоупотребява с държавни и Европейски средства, а те ще отиват според своето реално предназначение.

Таня Йочева

Изкуството преминава през сърцето на Даниела Денчева

На премиерата на книгата “Европа за хората – достойният труд на достойните хора” в Пловдив, присъства и Даниела Денчева - незрящата музикантка, отдадена изцяло на изкуството. Тя не се поколеба да запее на срещата и да привлече вниманието на присъстващите със звучния си и приятен глас. Животът ѝ досега е преминал през много трудности и препятствия, но тя уверено продължава да търси своя път на развитие. Понастоящем Даниела е преподавател по музика. Тя с гордост разказва как радушно е била приета на работа от своя работодател в Арт центъра на гр. Пловдив. В момента готви магистърската си защита към Пловдивската музикална академия на тема - “Джазът в обучението на общообразователните училища за 7-ми, 8-ми и 9-ти клас”. Подготвя се упорито за самостоятелния си концерт на 8-ми май в залата на академията. Този проект е нейна инициатива.

Частично зрението си Даниела губи едва осем годишна, но вече 13 годишна тя го загубва напълно. Средното си образование Даниела завършва в училището за незрящи в София. След това започва работа в Професионалния хор на слепите. Това за нея са били най-хубавите години. С болка си спомня как преди да ги разформирова през 1999 г., на последният им концерт в Габрово всичките ѝ колеги са плакали.

“Докато работех в хора, четях много книги, учех английски, пеех и в хор “Родина”, живеех изключително активно и динамично. Наложих се да се върна в Пловдив при майка ми и първите ми години тук преминаваха скучно.” – разказва Даниела – “Започнах да плета, да участвам в изложби със своите плетива, които са не само аксесоари, но и дрехи. Инвестирах много в тази арт-дейност и го правех с удоволствие. И до сега плета фино елегантно дамско плетиво, но най-много се продаваха моите шалове. Правих изложби в Етнографския музей, в Балабановата къща и т.н. Щастлива съм, че този бизнес беше успешен. Запалих се по техниката на абстрактното рисуване и направих самостоятелна изложба. Това се случи на един от Есперантските конгреси, където изнесох и концерт. Две от моите картини попаднаха дори в Парламента в Брюксел. За сътворяването на тези картини ми помага визуалната представа за цветовете и познаването на различни техники. Най-много обичам да рисувам с пръсти. При смесването на цветовете се получава нещо много красиво.”.

За своята майка, която ѝ помага много, Даниела се изразява в стих: “Ръцете ти целувам с обич мамо, за грижите, с които ме дари, и днес дори на твое крехко рамо, съзнавам, че светът ми се крепи...” Майка ѝ за нея е истинската опора в живота ѝ. Нейната оценка за работата ѝ я стимулира, прави я уверена. “Съжалявам – казва още тя, че баща ми почина рано и не можа да стане свидетел на това, на което съм способна.”.

Разговорът ни за проблемите по заетостта на хората с увреждания тя приема присърце и казва: “Аз искам да работя и да преподавам на деца, и знам че мога да го правя добре. Всичко е въпрос на настройка. С удоволствие бих се занимавала и с обучението на деца с увреждания, и главно, да им преподавам Брайловия нотопис. Много съм възискателна и по отношение на човека до себе си. Като всеки и аз се нуждаю от любов, но не на всяка цена. Много трудно е да се постигне духовен контакт, в повечето случаи нещата се простират само до физическия. За мен духът е много по-водец в общуването. Искан ми се да изпитам в живота си още много прекрасни моменти, докато музицирам, в които публиката да почувства моята тръпка и да го съпреживее с мен. Това, което съм написала, да премине през моето сърце и с гласа си да накарам публиката да затрепери от емоция.”

Припомниме си и за ръководителката на певческата група към районната организация за автентичен фолклор - “Величка Карпарова”, която за Даниела е пример за подражание. Тя е била изключително идейна, с мисълта нещо винаги да се случва, инициативна, талантлива поетеса и композиторка, креативна в работата си и е искала винаги да се чува за възможностите на хората с увреждания. Правела е всичко възможно хората да участват в различни фестивали и е организираща нещата от драматургията до концертите.

Винаги е приятно да разговаряш с човек като Даниела Денчева, защото тя може и знае как да го изрази – чрез сърцето си. Нека да ѝ пожелаем още много години да радва публиката със своите изяви в изкуството.

Таня Йочева

Паско Райчев разчита единствено на ръцете и пръстите си

Вълшебството в ръцете на Паско Райчев се дължи на неговите предци, поколения назад във времето. В Хасково и до днес си спомнят за целебните ръце на баща му и дядо му. Самият той завършва кинезитерапия в София, и е работил във физкултурни дружества и футболен клуб "Ботев" в Пловдив. Още като студент той успява да помогне на много хора и да ги вдигне на крака. Паско има добро семейство – съпругата му, която е лекар в санаториума в Хисаря и две деца. Днес синът му също продължава неговата професия и в момента работи като кинезитерапевт в една софийска болница.

Сега Паско Райчев разполага с кабинет в центъра на Пловдив и с много благодарни пациенти, които идват от цяла България и от чужбина. Всеки месец по няколко дни той е и в родния си град Хасково, за да помага на хората и да ги дарява със здраве.

Повече от 40 години Паско упражнява тази дейност и не се уморява да търси нови методи, да чете подходяща литература, за да е полезен на своите пациенти. Като истински вълшебник той успява да отстрани проблема само с едно движение на ръката и пръстите си. Често ще видите да излизат хората от кабинета му с усмивка и увереност, и да казват: "Ще ви помогне, бъдете уверени в това."

Още преди да завърши образованието си Паско е помагал на баща си, а силната му страна са дископатиите, които той проучвал старателно и днес успява да ги лекува на 100 процента. За баща си той си спомня как е лекувал хората до последния си дъх. Починал е на 85 години, минути след като е изпратил поредния си пациент – един човек, достоен за възхищение. За себе си Паско казва: „Човек се учи,докато е жив и аз ще продължавам да го правя. Работил съм много в спорта, а там най-важното е хората да бъдат бързо възстановени. През трудовата си дейност успях да си намеря много приятели – спортисти и лекари, с които си помагаме взаимно. Усвоил съм методите на баща си и съм ги доразвил, с което се гордея. За секунда успявам да наместя ставите и да освободя засегнатия нерв или да оправа изкълченото. Използвам и рецепти от баща ми, например - мас, мед, ориз, кромид лук и др. Препоръчвам на хората да се движат, вместо да почиват, особено след кинезитерапията, защото движението лекува. Важното е да се преодолее болката и въпреки нея пациента да се раздвижи. Друг мой съвет е да се слага на възпаленото място не топъл, а студен, дори леден компрес - така наречената криотерапия, но най-важното е да се освободи нерва. Обезболяващи лекарства също могат да помогнат, но това е временно решение."

Много са примерите, с които Паско Райчев се гордее. Идват при него напълно бездвижени хора и само с едно натискане на пръстите те за секунда стават и тръгват и им е трудно да повярват, че чудото е станало. Това си е дар Божии. Много хора около него са се опитвали да се занимават с тази професия, но не са успявали.

При него беше дошъл един треньор, който е познавал баща му. За него той споделя: "Старият Райчев беше уникален. Виждаше хората като през скенер и никога не се лъжеше в заболяването им и болката, която ги терзаше. По принцип всичко навреме трябва да се прави, за да не се калцира болното място."

Паско Райчев мечтае да напише книга за опита си през тези 40 години, за да бъде полезен на хората. Дори един писател е написал книга, в която е включил и историите на чакракчиите в Хасково. Това е турска дума. Много хора са разказвали за бай Тодор Райчев и дори са злоупотребявали с името му. Но по-важното е, че умението на тази фамилия е Божи дар и Паско Райчев и синът му ще продължават да помагат на хората и да съхраняват семейната традиция.

Таня Йовева

Председателят на НПК на слепите Михаил Кърлин на 70 години

Обикновено на такъв юбилей всеки прави равностметка на постигнатото. За Михаил Кърлин това е възраст, която му е донесла много успехи, разочарования, проблеми в здравето, но той не се отказва да работи и да ръководи вече 39 години НПК на слепите, която има над 2400 членове с увредено зрение. В момента 50 души са назначени на работа като търговски работници, а кооперацията разполага със 110 магазина в цялата страна. Печалбата за 2012 г. е над 608 хил. лв.

"През тези години, казва той, кооперацията беше освободена от данък печалба и в частност от други данъци. Предимство са имали детските стоки. Ползвахме селската търговска отстъпка, която е с 1% по-висока. През годините построихме нови магазини, складове в центровете на големите градове. Разполагаме с добре обзаведена административна сграда в София."

Има съпруга, един син и двама внука, на които се радва. В работата много му помагат добрите колеги и Управителният съвет, с които заедно изграждат авторитета на кооперацията. За себе си той казва: „Всичко, каквото съм си пожелал в живота, съм го постигнал.”

Нека здравето да го съпътства и още много години да продължава да бъде работоспособен и амбициозен и да намира най-верните решения за успеха на кооперацията, която помага на хората с увреждания да живеят по-добре.

Таня Йовева

Незрящ французин - успешен бизнесмен

41-годишният французин Дидие Роше загубва при катастрофа зрението си още на 6 години, но въпреки това, днес той е успешен бизнесмен. Роше ръководи верига от ресторанти наречени „В тъмнина”. Освен това в неговата бизнес дейност са включени и се предлагат СПА процедури, също така компанията съветва други фирми да провеждат социално-отговорна политика за хората с увреждания. Роше се ръководи от убеждението, че разнообразието в икономическата система дава и друг смисъл - бизнесменът използва недостатъкът си като предимство. Именно по тази причина не е учудващо, че неговата компания „Етик инвестмънт”, която ръководи веригата от ресторанти „В тъмнина” дава работа на хора със зрителни увреждания, които са 50% от служителите му. Въпреки това фирмата процъфтява и доказва, че когато хората са добри специалисти, са способни да работят успешно, макар че имат сериозни увреждания.

Дидие още от младостта си е наясно, че чрез своята професия той иска да се развива и с нея да измине успешно пътя си. След завършване на средните специални училища, той успява да завърши и информатика.

Роше доверява: „Изпращах своята биография на различни места, но в себе си се молех, никой да не ми отговори, защото силно мечтаех да основа собствен бизнес.” Неговото желание е изпълнено, и когато той навършва 30 години, основава първата си фирма за специализирани услуги на зрително затруднени хора. След време Дидие се озовава във фирма „Етик инвестмънт”, която днес ръководи веригата от ресторанти. През 2009 г. Роше става неин генерален директор.

„Недостатъкът може да бъде инструмент, чрез който да се забогатее, и то във всеки смисъл на това понятие” – казва Роше. Посещението на ресторант, потопен в пълна тъмнина, е особено ценно за виждащите му гости. Да се храниш в такава тъмнина дава възможност да се преживеят уникални усещания. При посещение на ресторанта хората трябва да разчитат само на останалите си сетива, като същевременно ги развиват още повече. Разговаряте със своите сътрапезници без да ги виждате и се вживявате в ролята на незрящ човек, като същевременно ви водят и обслужват именно такива служители. На този принцип е основано богатото на емоции преживяване.

И други фирми биха си пожелали подобни интересни преживявания за своите клиенти и биха могли да ползват опита на френския бизнесмен Дидие. „Някои компании искат от нас помощ при организирането на анимации в пълна тъмнина. – казва Роше – Като пример давам презентацията на парфюмите „Джина-Паула Голтиера” или на кафето марка „Старбъкс”.

Превод: Ваня Петкова

ОТ ЕВЕРЕСТ ДО КОЛОРАДО

Незрящият американски спортист Ерик Уехенмайер, роден през 1968 г. би искал да премине труднопроходимото място на река Колорадо, наречено Големия каньон на каяк. Това е един мъж – роден боец, който никога не се предава. През 2001 г. той е първият незрящ, който е покорил Еверест, а сега се подготвя за новото си предизвикателство.

Ерик е един от най-всестранно развитите спортисти. След загубването на зрението си, още като малко момче, е искал да се развива в почти всички видове спорт. Наложило му се е да се примири с това, че не може да участва в игрите с топка. Това го е накарало да се преориентира към състезателните видове игри.

В средното училище Ерик започва да ползва куче водач за по-голяма самостоятелност. В зряла възраст той успява да достигне високо ниво на акробатичен парашутизъм и в маратонските надбягвания. Той е още скиор и алпинист.

През 1997 г. Ерик сключва брак с танзанийката Елия Реве, с която се запознава по време на експедицията за покоряването на връх Килиманджаро. Имат дъщеря на име Емма. Топлият семеен пристан е чудесен стимулатор за спортиста за разширяване границите на неговите спортни възможности. Ако тренировките му вървят все така добре, Ерик би искал още тази година да преодолее Големия Каньон.

Превод: Ваня Петкова